

К. М. Гнезділова, С. О. Касярум
м. Черкаси. Україна

ГОТОВНІСТЬ ВИКЛАДАЧІВ ВИЩОЇ ШКОЛИ ДО УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМ ПРОЦЕСОМ ЗАСОБАМИ ІКТ

Серед актуальних проблем сьогодення, що постають перед системою вищої освіти, є забезпечення якісної підготовки майбутніх викладачів вищої школи. Зокрема, все більше уваги науковців акцентується на формуванні готовності майбутніх викладачів вищої школи здійснювати управління освітнім процесом. Це, насамперед, пов'язано зі стрімким розвитком сучасних інформаційно-комунікаційних технологій й їх використання в управлінні освітнім процесом у вищій школі. Підкреслимо й те, що успішність професійної діяльності викладача вищої школи напряму залежить від рівня його готовності (яка, на нашу думку визначається рівнем сформованості системи відповідних управлінських навичок) здійснювати управління освітнім процесом засобами ІКТ.

Варто відзначити, що проблема управління освітнім процесом є доволі не новою (С. Архангельський, В. Афанасьєв, В. Давидов, Л. Даниленко, Г. Єльнікова, Н. Кічук, Л. Кондрашова, З. Курлянд та ін.), проте вона постійно набуває нового змісту. Це безпосередньо пов'язано зі змінами у суспільстві.

Управління освітньою діяльністю Л. Кондрашова і М. Кондрашов презентують як систему, що складається з керівного органу (суб'єкта управління), об'єкта управління, засобів управління, прямого та зворотного зв'язку. Зокрема, дослідники зазначають, що завдяки зворотному зв'язку забезпечується динаміка освітнього процесу [1, с. 37-38]. Зважаючи на проблематику дослідження, додамо, що в якості засобів управління виступають інформаційно-комунікаційні технології, які й дозволяють швидко здійснювати прямий та зворотній зв'язок між суб'єктом і об'єктом управління.

Проте інша проблема полягає у тому, наскільки сформована готовність майбутніх викладачів вищої школи здійснювати управлінську діяльність освітнім процесом засобами ІКТ. Для вирішення цього питання вкрай важливо коротко зупинитися на розкритті смислового поля поняття «готовність до діяльності», зокрема управлінської.

Зауважимо, що теоретичне обґрунтування формування готовності до педагогічної діяльності висвітлено у працях О. Абдулліної, М. Дяченка, І. Зязюна, Л. Кандибович, Н. Кічук, Л. Кондрашової, Н. Кузьміної, А. Линенко, О. Мороза, В. Сластьоніна та інших. Низка наукових праць присвячена формуванню готовності студентів до виконання різноманітних функцій педагога: до проектування організаційних форм виховної роботи;

до педагогічної взаємодії викладача і студентів; до впровадження викладачем інновацій в освітній процес; до інноваційної діяльності та ін.

Психологічні аспекти формування готовності до виконання педагогічної діяльності розкриті в дослідженнях М. Дяченка, Л. Кандибович і розглядаються ними як складне структурне утворення, яке є первинною фундаментальною умовою успішного виконання будь-якої діяльності [2, с. 49]. Стан готовності, на думку цих авторів, виникає з постановки мети на основі усвідомлених особистістю потреб і мотивів. Потім на основі вироблення особистісного плану, установок, загальних моделей і схем наступних дій відбувається розвиток готовності особистості до діяльності. Наступним кроком є втілення людиною готовності в предметних діях, у застосуванні певних засобів і методів діяльності, в порівнянні перебігу дій і проміжних результатів з поставленою метою, у внесенні корективів.

Л. Кондрашова, розглядаючи морально-психологічну готовність випускника педагогічного ЗВО до педагогічної праці, визначає в її структурі певний обсяг професійних знань, умінь і навичок й такі риси особистості, як професійну пам'ять, педагогічне мислення, увагу, емоційність, які забезпечують ефективне виконання професійних функцій. Дослідниця визначає морально-психологічну готовність майбутнього вчителя до педагогічної праці як „...складне поєднання психічних особливостей та моральних якостей особистості, які становлять основу установки майбутнього вчителя на усвідомлення функцій педагогічної праці, професійної позиції, оптимальних способів діяльності, співвіднесення своїх здібностей з подоланням труднощів, які виникають при вирішенні професійних завдань та досягненні спланованих результатів” [3, с. 9].

Науковці розрізняють довготривалу готовність (або підготовленість) і ситуативну, які взаємодіють у процесі виконання поставлених завдань і визначають ефективність певної діяльності. Вищевказані види готовності становлять цілісне утворення і включають такі структурні компоненти: мотиваційний, пізнавальний, емоційний, вольовий [2, с. 51]. Готовність тісно пов'язана з активністю професійної діяльності особистості.

Теоретичний аспект готовності майбутніх викладачів завжди визначається через систему знань, яка забезпечує виконання майбутньої професійної діяльності, її різноманітних аспектів. Практичний аспект готовності майбутніх учителів до виконання ними професійної діяльності науковці розкривають через систему сформованих умінь і навичок, одним із компонентів є сукупність управлінських навичок.

Готовність викладача вищої школи до управління освітнім процесом у ЗВО визначається нами як складне комплексне утворення, в основу якого покладено професійно-педагогічну спрямованість, прагнення й уміння виконувати управлінські функції, завдяки яким викладач забезпечує в

процесі професійної діяльності якісну підготовку майбутніх фахівців. Отже, зазначимо, що сутність готовності визначається професійно-педагогічною спрямованістю, комплексом фахових, методичних та психолого-педагогічних знань, вмінь і навичок майбутнього викладача вищої школи.

На теперішній час викладач вищої школи має бути не лише обізнаний з сучасними ІКТ, але й здатним використовувати їх з метою управління освітнім процесом. Зауважимо, що в управлінні освітнім процесом важливим є встановлення дидактичної взаємодії між викладачем і студентом, яка визначається науковцями як «...обмін інформацією, пізнання особистості, організація творчої діяльності й будування взаємин з допомогою різних комунікативних засобів, збіг спрямованості дій викладача і студентів» [1, с. 98]. З огляду на це, ІКТ є тим механізмом, що забезпечує вибудовування такої дидактичної взаємодії.

Відзначимо, що популярність серед викладачів і студентів останнім часом набувають хмарні технології (хмарні ІКТ) як різновид ІКТ, які за положеннями О. Маркової і С. Семерікова [4] можна визначати як «сукупність методів, засобів і прийомів, використовуваних для збирання, систематизації, зберігання та опрацювання на віддалених серверах, передавання через мережу та подання через клієнтську програму всеможливих повідомлень і даних.

Основними напрямками їх використання під час освітньо-професійної підготовки майбутніх фахівців закладів вищої освіти Ю. Триус [5] називає такі: 1) використання хмарних сервісів для підтримки традиційного, змішаного і дистанційного навчання; 2) створення та використання хмаро-орієнтованих, зокрема персональних, навчальних середовищ для підготовки фахівців за окремими спеціальностями або за окремими предметами; 3) використання хмарних технологій у навчанні окремих дисциплін; 4) використання хмарних технологій для створення авторських web-орієнтованих програмних додатків і сервісів (для освітнього процесу, наукових досліджень, малого і середнього бізнесу); 5) навчання викладачів і студентів на відкритих курсах провідних університетів світу; 6) програми сертифікації фахівців, зокрема в галузі інформаційних технологій.

Варто окрему увагу приділити змішаному навчанню (Blended Learning), під яким розуміється інтеграція аудиторної і позааудиторної роботи студентів або поєднання аудиторного навчання і роботи з інструктивним тематичним матеріалом в онлайн-режимі. Таке навчання не тільки підвищує гнучкість індивідуального характеру навчання студентів, але і розширює можливості викладача в якості організаторів навчання.

Зважаючи на потреби студента (неможливість бути присутнім на всіх аудиторних заняттях, прагнення підвищити свій рівень знань, необхідність проведення дослідження з обмеженим доступом до ресурсів та ін.) викладач може запропонувати відповідну модель змішаного навчання. Так,

наприклад, Dreambox'Lerning (платформа для адаптованого навчання математики, яка дозволяє реалізувати змішане навчання) пропонує шість моделей змішаного навчання, що дозволяють в різній мірі індивідуалізувати навчання: 1) Face-to-Face Driver Model (модель, якій притаманні всі риси типової організації навчальної діяльності, використання онлайн-навчання допускається в одиничних випадках для невстигаючих або для тих, хто хоче вивчити поглиблений курс; 2) Rotation Model (для студентів реалізується схема зміни навчальної діяльності з традиційного навчання на роботу з індивідуальними завданнями онлайн-навчання; студенти стають більш активними та самостійними, і здатні самостійно засвоїти матеріал, що ще не розглядався); 3) Flex Model (робота з онлайн-сервісами в аудиторії за умови присутності викладача, до якого завжди можна звернутися по допомогу); 4) Online Lab Model (навчання виключно індивідуальне за допомогою інтернет-сервісів; підсумковий етап навчання відбувається в спеціалізованій інтернет-лабораторії при цьому участь викладачів не обов'язкова); 5) Self-Blend Model (студенти дистанційно доповнюють свої знання, здобуті традиційним способом або вивчають додаткові предметні розділи, які не розглядаються програмою курсу; така модель розрахована для студентів з високою мотивацією до навчання і здійсненням постійної рефлексії з боку студентів); 6) Online Driver Model дистанційна (форма навчання з можливістю онлайн-спілкування з викладачем) [6].

Підсумуємо: проблема формування готовності майбутнього викладача вищої школи до управління освітнім процесом засобами ІКТ є на сьогодні недостатньо розкрита. Зокрема потребує уточнення система управлінських навичок, що закладає основу такої готовності шляхом проведення дослідно-експериментальної роботи.

Література

1. Управління навчальною і виховною діяльністю у вищому навчальному закладі : Навчальний посібник / укладачі: Л. В. Кондрашова, М. М. Кондрашов [під заг.ред.д.п.н., проф.. Л. В. Кондрашової]. – Черкаси : ЧНУ імені Б. Хмельницького, 2017. – 226 с.
2. Дьяченко М. И., Кандыбович Л. А. Психологические проблемы готовности к деятельности. – Минск, БГУ им. В. И. Ленина, 1976. – 175 с.
3. Кондрашова Л. В. Морально-психологічна готовність студента до вчительської діяльності. – К.: Вища школа, 1987. – 55 с.
4. Маркова О. М. Хмарні технології навчання: витоки [Електронний ресурс] / Маркова О. М., Семеріков С. О., Стрюк А. М. // Інформаційні технології і засоби навчання. – 2015. – Том 46, № 2. – С. 29-44. – Режим доступу : <http://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/1234/916>
5. Триус Основні підходи до використання хмарних технологій у технічних університетах / Ю. Триус // Новітні комп'ютерні технології. – Кривий Ріг : Видавничий центр ДВНЗ «Криворізький національний університет», 2016. – Том XIV. – с. 59-62.
6. 6 Models of Blended Learning [Electronic resource] // Dreambox'Lerning. – Accessed mode: <http://www.dreambox.com/blog/6-models-blended-learning>